

Л. С. Гаватюк,

к. е. н., доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5538-3884>

Н. П. Стахова,

к. е. н., доцент, ПВНЗ "Буковинський університет"

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-2345-6789>

DOI: 10.32702/2306-6814.2022.21.66

ПРОБЛЕМИ ТА ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПРИВАБЛИВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ УКРАЇНИ

L. Gavatiuk,

PhD in Economics, Associate Professor, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

N. Stakhova,

PhD in Economics, Associate Professor, PHEI "Bukovinian University"

PROBLEMS AND FACTORS OF THE FORMATION OF AN ATTRACTIVE INVESTMENT CLIMATE IN UKRAINE

Інвестиційна привабливість кожної країни є тим індикатором, який означає успіх економічної політики на макро-, і мікрорівнях. Як сукупний показник він зазнає впливу факторів прямої і опосередкованої дії. Окрім того, характерною ознакою інвестиційної привабливості є тривалість формування злагодженої політики державних інституцій і приватних структур за умови відсутності зовнішніх негативних чинників впливу. В той же час достатньо одного фактору, навіть короткотривалого, щоб кардинально знизити привабливість країни для інвесторів. Економіка України уражена глибокими деструкціями, подолання яких неможливе без сучасного і сприятливого інвестиційного клімату. Події останніх років значно вплинули на економічну систему країни. Конфлікт на Сході України, анексія Криму, політична та економічна нестабільність призвели до зменшення іноземних інвестицій, зокрема іноземні інвестори стикаються з невизначеністю щодо того, наскільки їхні інвестиції в Україну охороняються в час збройного конфлікту й військової окупації. Сьогодні Україна не може досягти економічного розвитку за рахунок власних фінансових ресурсів і потребує залучення іноземних коштів. Тому питання залучення іноземних інвестицій і створення сприятливого інвестиційного клімату є найбільш актуальним. У статті розглядаються проблеми та чинники формування в Україні політичних, правових, економічних, соціальних та інших умов, за яких її інвестиційний ринок набуде привабливого характеру. Проведено аналіз динаміки обсягу надходження прямих іноземних інвестицій в Україну за 2019–2021 роки. Виконано порівняльний аналіз структури надходження прямих іноземних інвестицій в Україну за країнами світу протягом 2019–2021 років, охарактеризовано основні структурні зрушення. Проведено структурний аналіз прямих іноземних інвестицій за видами економічної діяльності, встановлено пріоритетні галузі економіки України, до яких іноземні інвестори вважають доцільним вкладати кошти. У статті проаналізовано фактори, які впливають на прийняття інвестиційних рішень і визначають якість середовища, у якому діють суб'єкти інвестування. Задля визначення факторів та умов формування інвестиційної привабливості України застосовано метод SWOT-аналізу, за результатами якого виявлені як загрози, так і переваги та можливості покращення інвестиційного клімату України.

The investment attractiveness of each country is the indicator that means the success of economic policy at the macro and micro levels. As a cumulative indicator, it is influenced by factors of direct and indirect action. In addition, a characteristic feature of investment attractiveness is the duration of the formation of a coherent policy of state institutions and private structures, provided there are no external negative factors of influence. At the same time, one factor, even a short-term one, is enough to drastically reduce the country's attractiveness for investors. Ukraine's economy is affected by deep destructions, which cannot be overcome without a modern and favorable investment climate. The events of recent years have had a significant impact on the country's economic system. The conflict in eastern Ukraine, the annexation of Crimea, political and economic instability have led to a decrease in foreign investment, in particular, foreign investors face uncertainty about the extent to which their investments in Ukraine are protected during armed conflict and military occupation. Today, Ukraine cannot achieve economic development at the expense of its own financial resources and needs to attract foreign funds. Therefore, the issue of attracting foreign investments and creating a favorable investment climate is the most urgent. The article examines the problems and factors of the formation of political, legal, economic, social and other conditions in Ukraine, under which its investment market will become attractive. An analysis of the dynamics of the volume of foreign direct investment inflows to Ukraine for 2019–2021 was carried out. A comparative analysis of the structure of foreign direct investment inflows to Ukraine by countries of the world during 2019-2021 was performed, and the main structural changes were characterized. A structural analysis of foreign direct investments by types of economic activity was carried out, priority sectors of the Ukrainian economy in which foreign investors consider it expedient to invest were determined. The article analyzes factors that influence investment decisions and determine the quality of the environment in which investment entities operate. In order to determine the factors and conditions for the formation of Ukraine's investment attractiveness, the SWOT analysis method was used, the results of which revealed both threats and advantages and opportunities for improving the investment climate of Ukraine.

Ключові слова: Інвестиційна привабливість, інвестиційний імідж, інвестиційна діяльність, іноземні інвестиції, фактори інвестиційної привабливості країни, метод SWOT-аналіз.

Key words: Investment attractiveness, investment image, investment activity, foreign investments, factors of the country's investment attractiveness, SWOT analysis method.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

На сучасному етапі найголовнішою серед існуючих деструктивних тенденцій є проблема нестачі інвестиційних ресурсів у економіці України та відсутність умов для створення привабливого інвестиційного клімату. Висока інвестиційна привабливість є ключовим фактором підвищення конкурентоспроможності країни, забезпечення високих і стійких темпів економічного зростання, у зв'язку з чим одним з ключових завдань, що стоять зараз перед українською владою, є підвищення інвестиційної привабливості економіки держави. В даний час Україні, як ніколи, потрібні інвестиції для економічного розвитку. Найбільш затребуваною формою капіталовкладень для економіки країни є прямі іноземні інвестиції, оскільки вони дозволяють реалізовувати великі й важливі проекти, крім того в країну надходять новітні технології, нові практики корпоративного управління тощо. В Україні здійснено певні кроки щодо покращення інвестиційного клімату. Однак, у цілому, він залишається не сприятливим. Низька інвестиційна при-

вабливість України стримує модернізацію її економіки, проведення невідкладних реформ, вихід із глибокої системної кризи та подолання деструкцій в економіці. Поліпшення інвестиційного клімату в країні, активізація інвестиційної діяльності стає на сучасному етапі розвитку держави особливо актуальною проблемою.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості України досліджується та обговорюється. Ухвалено низку законів та інших нормативно-правових актів. Це Закон України "Про інвестиційну діяльність" [8], Закон України "Про інноваційну діяльність" [9], Закон України "Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць" [10].

Різні аспекти інвестиційної привабливості країни висвітлено в наукових працях останніх років. Так, Г.І. Рзаєв, В.О. Вакулова окреслили методика оцінки інвестиційної привабливості на рівні країни та перспективи їх використання в економічному аналізі. В.М. Толстов, Л.С. Цибульський узагальнили підходи до оціню-

Таблиця 1. Надходження прямих іноземних інвестицій в Україну

Роки	Прямі іноземні інвестиції, млн дол. США	Показники динаміки (до попереднього року)		
		абсолютний приріст (зменшення), млн дол. США	індекс динаміки, %	темپ приросту (зменшення), %
2019	3130	169	105,7	5,7
2020	2202	-928	70,4	-29,6
2021	2355	153	106,9	6,9

Дані за 2019—2021 роки наведено без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя та без частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

вання привабливості країн і регіонів щодо формування інвестиційного та бізнесового клімату. М.Ю. Гусаров обґрунтував вплив факторів конкурентоспроможності на інвестиційну привабливість регіонів країни. О.І. Маслак, В.А. Таловер здійснили комплексне оцінювання інвестиційної привабливості країни.

Незважаючи на велику кількість виданих статей і наукових праць, такі поняття, як інвестування, інвестиційна привабливість та інвестиційний клімат досі потребують глибоко й постійного розгляду, особливо у вирі зашвидких змін сучасних економічних умов.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Не зважаючи на значну кількість публікацій з даної проблеми, необхідними та актуальними є подальші дослідження основних проблем та чинників формування привабливого інвестиційного клімату країни.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є дослідження інвестиційних процесів в економіці України, факторів впливу та умов формування інвестиційної привабливості країни, виявлення особливостей і тенденцій інвестиційної діяльності в Україні, визначення шляхів активізації залучення іноземних інвестицій.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інвестиційний клімат є сукупністю політичних, правових, економічних, фінансових, культурних, природних та інших умов, що визначають ступінь привабливості інвестиційної діяльності, її доходності, рівня ризиків, обумовлюють мотиви інвесторів здійснювати капіталовкладення. Він пов'язаний з рівнем розвитку економіки, її проблемами та деструкціями. Деструкції — це гальмо економічного розвитку, один з основних факторів несприятливого інвестиційного клімату. Деструкції мають місце в економіці.

Деструкції в економіці — це руйнування, або деформація її структури, фінансової системи, грошового обігу, публічних фінансів, економічних та виробничих відносин, втрата важливих функцій, набуття ознак, що гальмують розвиток, ведуть до деградації, деіндустріалізації, розвалу офіційного і розвитку тіньового сектору, занепаду соціальної сфери, галопуючої інфляції,

девальвації, корупції, стрибкоподібного падіння рівня життя. Значна частина економічних деструкцій виникла в Україні у 90-х роках ХХ ст., в епоху переходу від командно — централізованої, планової економіки до економіки ринкової. Країна пережила так званий "трансформаційний спад". Великі економічні, військово-стратегічні втрати понесені внаслідок анексії Криму, окупації частини території Донецької та Луганської областей, гібридної війни. Втрачена основна частина військово-морського флоту, стратегічних промислових підприємств, виникли дисбаланси у виробництві і споживанні промислової продукції, зокрема, вугілля [2, с. 6].

Модернізація деструктивної економіки є можливою лише за рахунок створення умов для надходження в країну великих обсягів вітчизняних та іноземних інвестицій, припинення втечі капіталу, реалізації фундаментальних національних інвестиційних програм і проєктів. Важливим чинником сприятливої інвестиційної привабливості для економіки України є характер регуляторного впливу, реєстраційні вимоги до вітчизняних і іноземних інвесторів, стан ліцензування фінансових інститутів, сертифікації, стандартизації, а також контролю з боку органів державної влади, наявність корупційних схем, хабарництва, тіньових механізмів та ступеня узгодженості вітчизняного законодавства до вимог міжнародних актів.

Для розвитку інвестиційного ринку, його привабливості та покращення інвестиційного клімату важливим є створення умов для залучення іноземних інвестицій, в першу чергу, прямих. Прямі іноземні інвестиції — це довгострокові вкладення матеріальних засобів. Вони здійснюються компаніями нерезидентами в економіку іншої країни, зокрема, України з метою створення та будівництва підприємств, інших об'єктів, придбання статутного та акціонерного капіталу. Для залучення прямих іноземних капіталовкладень Україна пропонує великі інвестиційні проєкти, серед яких: сільськогосподарський комплекс з рибною спеціалізацією, комплекс з переробки та зберігання зернових, тваринницькі комплекси та багато інших [6, с. 225].

Прямі іноземні інвестиції в економіку України за останні 3 роки надходили досить нерівномірно. Динаміка їх надходження за період 2019—2021 роки наведена в таблиці 1 [4].

Дані таблиці 1 показують, що обсяг прямих іноземних інвестицій в 2020 році порівняно з 2019 роком зменшився майже на 30 %. Незначне збільшення надходжень у 2021 році, всього на 153 млн дол. США або на 6,9%, продовжує свідчити про недовіру іноземних інвесторів до можливостей стабільного ведення бізнесу та поліпшення інвестиційного клімату в країні.

Понад 70 % загального обсягу інвестицій надходить з країн ЄС і біля 30 % інвестицій надходить з інших країн світу.

В таблиці 2 наведемо перелік країн світу, які вкладають в економіку України найбільший обсяг інвестицій та частка інвестицій цих країн у загальному обсязі прямих іноземних інвестицій в Україні [4]. Як бачимо з таблиці 2, за період з 2019 року до 2021 року в структурі прямих іноземних інвестицій в економіку України відбулися суттєві зміни. По-перше, слід відмітити, що найбільший обсяг інвестицій надходить від інвесторів Кіпру,

Таблиця 2. Структура прямих іноземних інвестицій в економіку України за країнами світу

Країни світу	Структура іноземних інвестицій на 1 січня, %		
	2019 рік	2020 рік	2021 рік
Австрія	4,8	3,6	3,1
Велика Британія	4,8	5,6	6,1
Італія	0,8	0,7	0,8
Кіпр	30,8	30,8	27,5
Нідерланди	16,4	19,0	22,0
Німеччина	8,7	5,2	5,2
Польща	1,7	2,1	1,8
Російська Федерація	6,0	1,3	3,3
Франція	2,9	4,0	2,0
Швейцарія	2,1	4,3	4,8
США	2,0	2,2	1,5
Інші країни світу	19,0	21,2	21,9
Усього	100,0	100,0	100,0

частка яких у 2020 році порівняно з 2019 роком не змінилась і складала 30,8 %, а у 2021 році зменшилась на 3,3 відсоткових пунктів і склала 27,5 %.

Друге місце серед країн інвесторів займають Нідерланди. Частка інвестицій цієї країни в загальному обсязі прямих іноземних інвестицій в економіку України зросла з 16,4 % у 2019 році до 19,0 % у 2020 році, а у 2021 році склала вже 22,0%.

Важливе значення має дослідження динаміки та структури загального обсягу капітальних інвестицій в країні, якими є інвестиції в придбання або виготовлення власними силами для власного використання матеріальних і нематеріальних активів.

До інвестицій в матеріальні активи належать інвестиції в землю, існуючі будівлі та споруди, нові будівлі та споруди, об'єкти незавершеного будівництва, машини, обладнання, транспортні засоби, довгострокові біологічні активи та інші необоротні матеріальні активи, які були придбані або створені для власного виробництва.

До інвестицій у нематеріальні активи належать інвестиції в придбання або створення власними силами про-

Таблиця 3. Структура капітальних інвестицій в Україні за джерелами фінансування

Джерела фінансування капітальних інвестицій	Структура капітальних інвестицій, %		
	2019 рік	2020 рік	2021 рік
Капітальні інвестиції, усього	100,0	100,0	100,0
у тому числі за рахунок: – коштів державного бюджету	2,3	3,4	4,0
– коштів місцевих бюджетів	7,1	9,3	8,7
– власних коштів підприємств та організацій	69,4	69,1	71,3
– кредитів банків та інших позик	7,1	6,6	6,7
– коштів іноземних інвесторів	2,9	1,4	0,3
– коштів населення на будівництво житла	8,9	7,3	6,4
– інших джерел фінансування	2,3	2,9	2,6

грамного забезпечення, баз даних, прав користування природними ресурсами, майном, прав на знаки для товарів і послуг, на об'єкти промислової власності, авторських і суміжних прав [11, с. 138].

Динаміку та структуру капітальних інвестицій аналізують за джерелами фінансування, за видами активів, за видами економічної діяльності. У 2021 році в Україні освоєно 526,3 млрд. грн капітальних інвестицій, що на 17,3% більше, ніж у 2020 році. Найбільшу частку інвестицій вкладено в матеріальні активи — 93,3%, з яких у будівлі та споруди вкладено 44,2% усіх інвестицій, у машини, обладнання та транспортні засоби — 45,2%. У нематеріальні активи в 2021 році вкладено 6,7% загального обсягу капітальних інвестицій, з них 2,0% вкладено в програмне забезпечення та бази даних [7]. Структура капітальних інвестицій в Україні за джерелами фінансування за період 2019—2021 роки наведена в таблиці 3.

Дані таблиці 3 показують, що за три роки в структурі капітальних інвестицій в Україні за джерелами фінансування відбулися суттєві зміни. Найбільшу суму капітальних вкладень становлять власні кошти підприємств та організацій, частка яких в загальному обсязі капітальних інвестицій в 2021 році зросла порівняно з попередніми роками і склала 71,3%. Також необхідно відмітити такі сприятливі зміни, як збільшення частки капітальних інвестицій за рахунок коштів державного бюджету, частка яких в 2019 році становила 2,3% загального обсягу, в 2020 році вона збільшилась до 3,4%, а в 2021 році вже становила 4,0%. Частка капітальних інвестицій за рахунок коштів місцевих бюджетів в 2020 році порівняно з 2019 роком зросла до 9,3%, але в 2021 році декілька зменшилась і становила 8,7% загальної суми інвестицій. Це свідчить про можливість місцевих органів влади більше коштів залучати в місцеві та регіональні проекти.

У той же час зменшилась частка капітальних інвестицій за рахунок кредитів банків та інших позик, тобто банківська сфера не створює умов для можливостей кредитування інвестиційних проектів. Також зменшилась частка коштів населення на будівництво житла — з 8,9% у 2019 році до 6,4% у 2021 році, на що в свою чергу вплинули труднощі з тримання банківських кредитів. Дійсно негативними змінами в структурі капітальних вкладень є значне скорочення інвестицій за рахунок коштів іноземних інвесторів: якщо в 2019 році кошти іноземних інвесторів склали 2,9% загального обсягу капітальних інвестицій, то в 2021 році всього 0,3% [7]. Це ще раз підтверджує висновки про те, що більшість іноземних інвесторів не ризикують вкладати кошти в економіку України.

Таким чином, на придбання або виготовлення власними силами для власного використання матеріальних і нематеріальних активів підприємства та організації вкладають, в першу чергу, власні кошти, не дуже розраховуючи на отримання кредитів та інші джерела фінансування.

Оцінка інвестиційного клімату передбачає врахування:

1) економічних умов (стану макроекономічного середовища, динаміки ВВП, національного доходу, обсягів виробництва продукції, інфляції, рівня високотех-

Таблиця 4. Результати SWOT-аналізу факторів та умов формування інвестиційної привабливості України

<i>Strengths</i> (сильні сторони)	<i>Weaknesses</i> (слабкі сторони)
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ратифікація Угоди про асоціацію з ЄС ✓ Законодавчі зміни та реформи ✓ Інвестиційні та економічні форуми ✓ Спрощення процедур реєстрації компаній ✓ Людський капітал ✓ Географічне розташування ✓ Природні ресурси ✓ Проведення міжнародних ділових заходів, бізнес-конференцій ✓ Система освіти ✓ Розмір внутрішнього ринку ✓ Високий потенціал агробізнесу, інформаційних технологій, хімічної та енергетичної галузей (за оцінками міжнародних експертів) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Низька платоспроможність населення ✓ Велика частка тіньової економіки ✓ Непрозорість влади та корупція ✓ Дефіцит державного бюджету ✓ Складність і довготривалість процедур, пов'язаних із будівництвом і землеволодінням ✓ Інституційне середовище ✓ Рішення в економічній політиці, спричинені тенденціями до популізму та бажанням отримати голоси виборців ✓ Макроекономічна нестабільність ✓ Низька ефективність фінансового і товарного ринків, ✓ Якість національного бізнес-клімату ✓ Низький рівень технологічного розвитку
<i>Opportunities</i> (можливості)	<i>Threats</i> (загрози)
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Вдосконалення та дотримання законодавства ✓ Розвиток міжнародних зв'язків ✓ Прозорість та справедливості судочинства ✓ Захист прав власності ✓ Економічне зростання ✓ Зниження рівня інфляції та безробіття, рівня тіньової економіки ✓ Дерегуляція ✓ Стабілізація державних фінансів, ✓ Оздоровлення банківської системи, ✓ Формування сприятливого бізнес середовища 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Корумпованість суспільства ✓ Політична нестабільність ✓ Високий рівень інфляції та безробіття ✓ Старіння населення ✓ Уповільнення темпів людського розвитку і воєнна агресія загрожують національній безпеці ✓ Рейдерські захоплення ✓ Погіршення економічної ситуації ✓ Ускладнений доступ до фінансів

нологічних виробництв, положення на ринку праці, ситуації в грошово-кредитній, фінансовій, податкової, валютної системах і т.д.);

2) державної інвестиційної політики (ступеня державної підтримки іноземних інвестицій, можливість націоналізації іноземного майна, участі в міжнародних договорах, дотримання угод, послідовності політичної влади, стійкості державних інститутів і ефективності їх діяльності тощо);

3) нормативно-правової бази інвестиційної діяльності (статусу регламентуючих документів та порядку їх коригування, параметрів введення і виведення інвестицій з країни, податкового, валютного та митного режиму, порядку створення, реєстрації, діяльності, звітності і ліквідації фірм, заходів регулювання та контролю над їх діяльністю, врегулювання суперечливих моментів);

4) інформаційного, статистичного матеріалу про стан різних факторів, що визначають інвестиційний клімат [12, с. 136].

Розглянемо позитивні та негативні фактори інвестиційного клімату.

До позитивних факторів інвестиційного клімату належать вигідне географічне становище країни, наявність доступних ресурсів, розвинутого економічного потенціалу. Серед цих факторів входження країни до провідних інтеграційних об'єднань держав, значні розміри її території, достатня чисельність населення, стабільне політичне середовище, відсутність конфліктів, перманентних урядових змін, дострокових виборів, унормоване правове середовище, стабільність і не упередженість законодавства, захист прав власності інвесторів, наявність розвинутої системи їх державної під-

тримки та гарантій, ефективність судової системи. Це соціально-економічна стабільність, сучасний внутрішній ринок, відсутність подвійного оподаткування, стабільна і прозора податкова система, помірний податковий тиск, міцна банківська система, конвертовані гроші, доступні кредити, низький рівень інфляції, відсутність обмежень на введення і виведення капіталу, низьких мит. Це наявність переваг у конкуренції, низькі, прогнозовані і контрольовані ризики, їх страхування.

Важливим чинником сприятливого інвестиційного клімату є характер регуляторного впливу, реєстраційні вимоги до інвесторів, стан ліцензування, сертифікації, стандартизації, контролю з боку державних органів, наявність корупції, хабарництва, тіньових та лобістських механізмів ухвалення рішень, ступінь узгодженості національного законодавства з міжнародними актами. Це процедури, час та кількість документів для підключення до електромереж, отримання дозволів на будівництво, землі, відкриття і ліквідації підприємства, подолання неплатоспроможності. Особливими для України є проблеми впровадження стандартів технічного регулювання ЄС, стандартів НАТО в армії. Найбільш болісними в Україні є питання системи видачі дозволів, якості системи державного контролю, безнадійно застаріле технічне регулювання, наявність обмежень на введення/виведення капіталу, прибутку, дивідендів, валюти, а також відсутність реальної державної підтримки і гарантій інвесторів.

Несприятливий інвестиційний клімат в Україні обумовлюють нестабільність, загрози та ризики гібридної війни, інфляція, недосконале законодавство, змінювана податкова система, високі мита, вартість ресурсів, ризики втрати або знецінення капіталу, бюрократія,

корупція, тіньові стосунки з владою, низький рівень платоспроможного попиту людей та високий рівень бідності [1, с. 124].

В Україні немає механізму захисту прав власності, що є ґрунтом для розповсюдженого рейдерства. В країні не запроваджені фондові інструменти, сприятливі для інвестування, внаслідок чого практично немає можливостей для надійного та ефективного розміщення коштів пенсійних фондів, інших інституціональних та прямих інвесторів. Функцію такого інструменту можуть виконати хіба що державні цінні папери. В державі заскорузла, недієва, корумпована, фактично непрацююча судова система, у якій без грошей неможливо вирішити жодне питання.

Задля визначення факторів та умов формування інвестиційної привабливості України застосуємо метод SWOT-аналізу, за результатами якого виявимо як загрози, так і переваги та можливості покращення інвестиційної привабливості України (табл. 4).

Виявлення сильних і слабких сторін, що впливають на інвестиційну привабливість країни, слугує індикатором необхідності реалізації заходів, спрямованих на подолання недоліків і створення більш широких можливостей для підвищення конкурентних переваг та інвестиційної привабливості країни. А використання існуючих можливостей дозволить реалізувати наявний інноваційний і людський потенціал і стане передумовою поступового посилення конкурентних позицій України та адаптації національної економіки до глобальних трансформацій.

Необхідно визначити пріоритети капітального інвестування, а також невідкладні і перспективні інвестиційні проекти. З цього питання ухвалені деякі законодавчі та нормативні акти. До пріоритетних увійшли агропромисловий комплекс, житлово-комунальний комплекс, машинобудівний комплекс, транспортна інфраструктура, курортно рекреаційна сфера і туризм, а також переробна промисловість. Питання потребує переосмислення у контексті нових вимог часу, потреби глибокої структурної перебудови економіки, реалізації завдань, обумовлених IV промисловою революцією, проблемами зміцнення національної безпеки. До пріоритетів інвестування належить значне збільшення частки та обсягів виробництва сучасного машинобудування, досягнення енергетичної незалежності, впровадження енергозберігаючих технологій, захист довкілля, житлове будівництво, охорона здоров'я, вища освіта, наука, космос, відновлення та розвиток військово-промислового комплексу [5, с. 99].

Невідкладним є впровадження цифрових та електронних технологій, цифрової економіки. У найбільш загальному вигляді під цифровою економікою розуміють технології виробництва, продажів, постачання товарів та послуг через комп'ютерні мережі та системи.

Необхідно створити умови для реалізації інвестиційних проектів. Державні інвестиційні проекти, які вже протягом 2—3 років реалізуються лише на 45—48%, не мають перспектив без кардинального збільшення коштів на ці цілі і запровадження середньострокового бюджетного планування. Підтримки потребують приватні інвестиційні проекти. Зокрема, проекти будівництва житла, які здійснюються в рамках інвестиційних про-

грам, наприклад, ПАТ АКБ "АРКАДА". Станом на початок лютого 2022 року, за період функціонування Фонду фінансування будівництва (ФФБ), банком реалізовано 49 тисяч об'єктів інвестування (3,2 млн м²) [3, с. 48].

Однак, незважаючи на те, що в Україні поступово починають відбуватись зміни, є багато проблем що перешкоджають визнанню України як інвестиційно-привабливої держави [12, с. 139]:

1) суттєве податкове навантаження, яке є вищими, ніж у багатьох країнах Центрально-Східної Європи; проте з огляду на високу порівняно з країнами ЄС прибутковість вкладення капіталу ця різниця не є значною перепорою для інвестицій; водночас стримуючими чинниками для поліпшення інвестиційного клімату є інші податки та податкові платежі;

2) корупція на всіх ланках влади, непрозорість процедур прийняття рішень органами виконавчої влади;

3) недієздатність механізмів забезпечення ринкових прав і свобод інвесторів, а також низький рівень захисту інвесторів;

4) військові дії на Сході України, адже через окуповані території йде великий відтік капіталів; також існує великий ризик для інвестора, зокрема іноземні інвестори стикаються з невизначеністю щодо того, наскільки їхні інвестиції в Україну охороняються під військових дій.

5) відсутність земельної реформи;

6) відсутність довіри до судової системи.

Таким чином, на наш погляд, для покращення ситуації потрібно терміново запустити роботу Антикорупційного суду, реформувати судову систему та повернути довіру до неї, відкрити ринок землі, знизити податковий тиск на фонд оплати праці, детінізувати економіку, скоротити державний апарат. Крім того, необхідно розвивати та втілювати інновації, ввести другий рівень обов'язкового накопичувального пенсійного страхування.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

У результаті проведеного дослідження динаміки та структури надходження прямих іноземних інвестицій в Україну та капітальних інвестицій виявлено, що основними причинами скорочення надходження інвестицій є загострення політичної ситуації, фінансова та економічна нестабільність, недосконалість законодавчої бази, яка не гарантує інвесторам юридичного захисту їхніх прав і капіталу, загальний несприятливий інвестиційний клімат. Аналіз динаміки надходження прямих іноземних інвестицій показав, що будь-яке загострення політичної ситуації викликає не тільки значне скорочення надходження інвестицій, а й відтік коштів із країни. Дослідження структури капітальних інвестицій за джерелами фінансування показав, що в їхньому складі є позитивні структурні зрушення, які відбулися за рахунок збільшення обсягу та частки капітальних інвестицій за кошти державного бюджету та кошти місцевих бюджетів. Також у структурі капітальних вкладень збільшилась частка власних коштів підприємств та організацій, що свідчить про те, що підприємства та організації не дуже розраховують на отримання кредитів та на інші

джерела фінансування, а вкладають власні кошти у придбання матеріальних і нематеріальних активів.

Умовами залучення прямих іноземних інвестицій в Україну є політична, економічна та фінансова стабільність, інвестиційні гарантії, вдосконалення законодавчих актів з регулювання інвестиційної діяльності та загальне покращення інвестиційного клімату.

В рамках Національного інвестиційного плану, з метою створення привабливого інвестиційного клімату, необхідно запровадити систему пільгового оподаткування прямих іноземних інвестицій та прямих національних інвестицій у проекти розвитку пріоритетних галузей. Це нульові та пільгові ставки з податку на прибуток, податку на додану вартість, податку на дивіденди та інші види податків. Має бути забезпечений вільний ввіз та вивіз з країни валюти, доходів, дивідендів в рамках реалізації пріоритетних інвестиційних проектів, сприятливий митний режим прямих іноземних інвестицій, гарантії їх захисту та захисту прав власності інвесторів.

Для інвесторів пріоритетних інвестиційних проектів слід створити спрощену систему обліку і звітності, мінімізувати або й припинити державні перевірки. Мають бути запроваджені режими конфіденційності у діяльності інвесторів, як, наприклад, це має місце у Швейцарії. За участю держави необхідно створити інститути супроводження та сприяння реалізації пріоритетних інвестиційних проектів. Перелік пріоритетних інвестиційних проектів слід затвердити Законом України.

Це лише один аспект докорінного поліпшення інвестиційного клімату в Україні. Зазначена проблематика є життєвоважливою для країни, потребує подальших досліджень, розробок та ухвалення управлінських рішень.

Література:

1. Грицаєнко Г., Грицаєнко М. Інвестиційна привабливість України. *Agricultural and resource economics*. 2021. Vol. 3. № 2. С. 123—130.
2. Гриценко А. Системна криза як наслідок базової деградації економіки України і шляхи її подолання. *Вісник НБУ*. 2019. № 7. С. 5—11.
3. Гусарова М.Ю. Вплив "жорстких" та "м'яких" факторів конкурентоспроможності на інвестиційну привабливість регіонів країни. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2022. Вип. 1 (2). С. 47—50.
4. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm
5. Маслак О.І., Таловер В.А. Комплексна оцінка інвестиційної привабливості країни. *Економічний форум*. 2019. № 10. С. 97—103.
6. Озімчук О. Вплив інвестицій на економічний розвиток України. Глобальні та національні проблеми економіки. 2019. № 6. С. 224—227.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 вересня 1991 року № 1560XII. Редакція від 23.07.2017, підстава 209519.
9. Про інноваційну діяльність: Закон України від 4 липня 2002 року № 4015. Редакція від 05.12.2012, підстава 546017.
10. Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць: Закон України від 6 вересня 2012 року № 520517.
11. Рзасв Г.І., Вакулова В.О. Методики оцінки інвестиційної привабливості на рівні країни та перспективи їх використання в економічному аналізі. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2018. № 3 (1). С. 137—143.
12. Третяк Н. Фактори формування інвестиційного клімату в Україні. *Фінансовий простір*. 2020. № 9. С. 135—140.

References:

1. Hrytsayenko, H. and Hrytsayenko, M. (2021), "Investment attractiveness of Ukraine", *Agricultural and resource economics*, vol. 2, pp. 123—130.
 2. Hrytsenko, A. (2019), "Systemic crisis as a consequence of the basic destruction of Ukraine's economy and ways to overcome it", *Visnyk NBU*, vol. 7, pp. 5—11.
 3. Husarova, M.Y. (2022), "The influence of "hard" and "soft" competitiveness factors on the investment attractiveness of the country's regions", *Ekonomichnyy visnyk Zaporiz'koyi derzhavnoyi inzhenernoyi akademiyi*, vol. 1 (2), pp. 47—50.
 4. State Statistics Service of Ukraine (2020), "Investments of foreign economic activity of Ukraine", Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm (Accessed 15 Oct 2022).
 5. Maslak, O.I. and Talover, V.A. (2019), "A comprehensive assessment of the country's investment attractiveness", *Ekonomichnyy forum*, vol. 10, pp. 97—103.
 6. Ozimchuk, O. (2019), "The impact of investments on the economic development of Ukraine", *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky*, vol. 6, pp. 224—227.
 7. Official website of the State Statistics Service of Ukraine (2022), Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 15 Oct 2022).
 8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine "About investment activity", Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156012> (Accessed 15 Oct 2022).
 9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine "About innovation activity", Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4015> (Accessed 15 Oct 2022).
 10. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine "On stimulation of investment activity in priority sectors of the economy in order to create new jobs", Available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/520517> (Accessed 15 Oct 2022).
 11. Rzyayev, H.I. and Vakulova, V.O. (2018), "Methods of assessing investment attractiveness at the country level and prospects for their use in economic analysis", *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Ekonomichni nauky*, vol. 3 (1), pp. 137—143.
 12. Tretyak, N. (2020), "Factors forming the investment climate in Ukraine", *Finansovyy prostir*, vol. 9, pp. 135—140.
- Стаття надійшла до редакції 25.10.2022 р.*